

UNHA CANTIGA E O SEU AUTOR (1927)

Xosé Paz Fernández

Quizais que para o grupo de xentes que seguen cun certo interese todo o relacionado coa música local, e especificamente as obras musicais que se interpretan na vila, non deixarán de ser curiosos os apuntamentos que imos dar a coñecer sobor dunha partitura nada en Pontedeume hai setenta e tantos anos.

O AUTOR

O que máis tarde sería profesor, Eduardo Pita Fernández, naceu en xullo de 1869. Foi descendente de músicos, pola parte dos seus tíos (coñecidos por os Cegos de Pita) e o seu pai.

Estudou na Cátedra de Latinidade da vila eumesa xunto con outros amigos que logo serían tamén músicos: Xoaquín Vidal (fillo do seu mestre de música) e Andrés Patiño, co que emparentaría cos anos. Tamén estudou música co profesor Manuel Vidal, director de banda, do que xa temos dado referencias nalgũa alínea do Cancioneiro Popular Eumés e Nas beiras do Eume, valéndonos do A.M.P. e dos xornais da época. Os tres alumnos da Cátedra de Latinidade e Música, aínda que animados polas súas familias a segui-los pasos do sacerdocio renuncian a eso, e mesmo Xoaquín, malia que seu pai o obriga a continuar, tamén o fai.

Cada un con esta decisión irá á procura do seu destino: Eduardo e Andrés seguirán sendo músicos durante toda a vida e Xoaquín falecerá moi novo.

**Banda de
Eduardo Pita
Fernández**

ACTIVIDADE MUSICAL

O labor musical de Pita Fernández, que é o que nos ocupa neste caso, vai comezar a amosarse como director de banda e orquestra.

A primeira mención que achamos en textos escritos é a que consta no xornal El Eume, do 1º de febreiro de 1890, no que se fala de dúas comparsas eumesas, unha delas dirixida polo xove músico E. Pita Fernández.

Entrados no novo século tamén no Arquivo Municipal de Pontedeume (A.M.P) se encontra unha referencia a unha sesión do concello, datada o 22 de abril de 1911, na que se fala dunha cobranza deste director de banda pola actuación na Semana Santa, Pascua e Impedidos.

Noutro xornal, Ecos del Eume, volveremos atopar, uns anos máis tarde (21-2-1915), unha crónica a propósito da comparsa chamada *Mascarada de los Embozados*, dirixida por Pita coas obras da súa autoría: “*Ondinas bellas*” e “*La Capa*”.

Nos anos seguintes sucédense unha morea de comparsas nas que supoñemos a intervención do autor local. Chegando ó ano 1927, no programa de festas patronais de setembro áchase un anuncio del como Profesor de Música (“*Preparación de alumnos y clases de solfeo en instrumentos de banda y orquesta*”) ofrecendo o local para a ensinanza na rúa da Pescadería nº 1. Esta pedagogía musical vai ter continuación durante moitos anos, aproximadamente ata o 1936.

Nesta época (1890-1925) a dirección das agrupacións locais está distribuída entre varios músicos. Fálase, nas documentacións ás que hoxe se ten acceso, duns máis ca doutros, pero todos eles figuran na historia local en distintos actos. Deste xeito achamos a Andrés Bellas, Ricardo Pita, Marcelino Calvo (referenciado principalmente respecto da súas actuacións musicais en eventos culturais), Manuel Vidal e o propio Eduardo Pita Fernández.

Grupo familiar musical en San Miguel de Bremao.

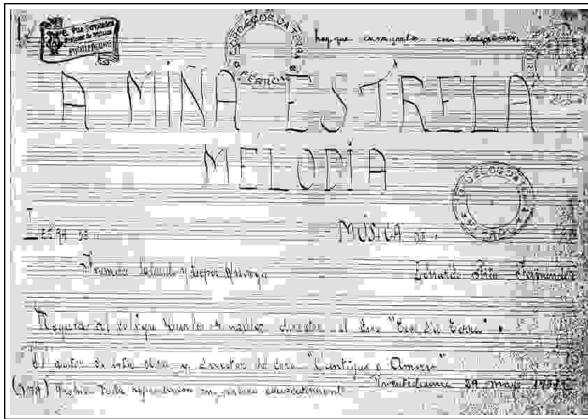
NACEMENTO DUNHA OBRA

A ensinanza, a orquestra e a banda, son actividades ás que vai a enriquecer neste ano do 1927 coa presentación dunha nova agrupación artística que abranguerá: un grupo de declamación, coro, orquestra e baile rexional; tal como podemos ver neste programa da época.

Ós poucos meses sucederáse unha nova representación teatral con moitas pezas musicais. E aquí é onde situamos a partitura á que adicamos estas liñas.

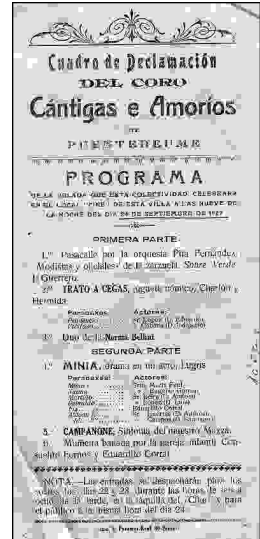
“A miña estrela” (non “Estrelaña”) é unha obra musical que conta na letra coa autoría de Francisco Salgado y López Quiroga¹ e leva a música de Eduardo Pita Fernández. Encontramos reflectido este título no lugar número dez das interpretacións do Coro Cantigas e Amoríos nesta data de setembro que figura no programa de manpaquín.

Ó pouco tempo, no afán de espallar esta a súa obra recién nada, é regalada polo seu autor a Carlos González, director do Coro Ecos da Terra de Ferrol, en maio de 1931, quen a estrea con esa agrupación o 26 de novembro do mesmo ano.

Portada da partitura orixinal de “A Miña Estrela”.

1. Fco Salgado y López Quiroga estudiou Dereito en Santiago, ingresando na carreira xudicial en 1890. Foi colaborador de Vida Gallega e outras revistas. En 1906 participou cos seus escritos na confección de varios números do xornal local El Eco de Puentedeume. Entre as obras que publicou encóntranse: "A leenda dun probe" (1918), "A Galicia" (1918), "Cantares da Terra" tomo I (1922), e "Cantares da Terra" II. (G.E. Gallega, tomo 27, páx. 163).

SILENCIO MUSICAL

Pasan os anos e no Nadal de 1948 falece Pita Fdez. Un pouco tempo antes vén de agasalárselle cunha homenaxe moi emotiva no Coliseo García Novoa como recoñecemento dos seus traballos e méritos a prol da arte musical eumesa.

O seu arquivo permanecerá durante moitos anos sen ser de interese para ninguén, mesmo para os seus propios fillos; pero, xa entrados na década dos 60, van xurdir entre eles desavenencias pola propiedade do mesmo.

Este monllo de libros e papeis pautados carregados de notas musicais, co correr do tempo, pasa a poder dun só herdeiro, e dun xeito incompreensible acabará indo no camiión do lixo para a súa queima no lugar de Ombre. Neste lugar, o traballo de quizais moitas xeracións arde e quedan reducidas á cinza unha gran cantidade de obras musicais compostas e acumuladas durante moito tempo.

“A *Estreliña*”, como a nomeaban, queda esquecida á morte do seu autor con outras partituras e ata os anos cincuenta e tantos non volve a aparecer. Esta volta á escena débese ó feito de que un grupo coral local intenta poñerse a ensaiala, pero esto non chega a realizarse por diversos motivos: entre eles dise que a familia do autor non permite a interpretación e que fai veladas ameazas que terminan cos intentos (ó parecer esta negativa é debida ós presuntos arranxos harmónicos que a diferencian da orixinal).

Dende ese intre non se volve a falar da obra. Ninguén sabe dela, coñécense partes e moi vagamente; quedalle trocado o nome polo de “*Estreliña*” como se fose o auténtico e só se nomea como algo que desapareceu e que reunía moita expresividade anímica, tanto na poesía que a conformaba coma na melodía que a espallaba.

Grupo *Cántigas e Amoríos*.

INMORRENTE CANTIGA

No mes de xullo do ano 1969 no Teatro Colón da Coruña ten lugar un festival de verán organizado pola Agrupación folclórica e cultural Cántigas da Terra, e ocorre unha casualidade que nos vai sorprenden e levar ó achado da mesma.

Recuperamos do xornal *La Voz de Galicia*, día 9 de setembro dese ano, un pequeno comentario, asinado con pseudónimo, que fixeramos a propósito deste concerto:

(...) "Na segunda parte tivemos unha sorpresa ó escomezar a oír un canto. E con preza fixémonos no programa de man que nos deran na entrada, e limos: 'A miña estrela'. Sospeitando algo seguimos lendo: 'E. Pita Fernández', e dun pulo nos veu ó maxín unha pregunta: ¿por casualidade será esta a sonada e rebuscada "Estreliña" do mestre Pita, que noutrora foi tan querido entre os viciños de Pontedeume?. Pois si, é, e nos enche de ledicia o que sexa certo, ó ver como roda polo mundo unha composición dun fillo da nosa vila. Tamén á par nos entristura o saber que pouca xente nova hai hoxe que coñeza ista obra, que noutrora foi tan popular entre as xentes da vila".

E deste xeito a ignorancia musical que tiñamos do título e obra quedou aclarado e pasamos a ocuparnos de conseguila.

E para escomezar a busca intentamos saber se estaba rexistrada na Sociedade Xeral de Autores Españoles co título de “*Estreliña*”, tal como a nomeaban as xentes que sabían algo dela e que nós supoñiamos así polo comezo que tiña: “*Unha estreliña brillante...*”. Logo das xestións pertinentes, guiados pola curiosidade, recibimos en xullo de 1972 a confirmación do Rexistro Xeral de Autores de que non se achaba asentada ningunha composición con tal nome.

LOGRO FINAL

Cos novos datos de que estaba en poder de Cántigas da Terra, intentamos fallidamente conseguila. E seguindo no intento, ós poucos meses tivemos o ofrecemento dun amigo para lograr unha copia no arquivo doutro coro da Coruña. Así foi como en poucos días lle foi facilitada polo Coro Follas Novas chegando axiña ás nosas mans.

E quen ía dicir que pasando o tempo aparecería a obra en Vigo no Arquivo da Federación Coral Galega (Fecoga), e tamén en Ferrol entre partituras que pertenceron a Ecos da Terra. Axiña tamén achamos unha gravación magnetofónica cantada pola Coral de Bergantiños.

Feitas as comprobacións entre todas estas partituras e a gravación, non existen diferencias importantes anque si existen entre os arranxos de voces que non interfiren nada a liña melódica principal.

E así foi a recuperación desta cantiga eumesa que, de ser case que unha obra descoñecida, pasou a ser ensaiada e estreada pola Coral Polifónica Eumesa actual no verán de 1996 nun festival na igrexa parroquial. Por certo, que neste festival se agasallou ás dúas únicas compoñentes que viven do primitivo Coro Cantigas e Amoríos, e que a estrearan na afastada data de setembro de 1927, hai setenta anos pasadiños.

BIBLIOGRAFÍA

PAZ FERNÁNDEZ, Xosé: *Cancioneiro Popular Eumés*. Concello de Pontedeume. Pontedeume, 1994
Nas beiras do Eume. Concello de Pontedeume. Pontedeume, 1998

Gran Enciclopedia Gallega. Edición fac-símil.

FONTES DOCUMENTAIS

Arquivos

Arquivo Municipal de Pontedeume (A.M.P.) 22-4-1915. C-Prensa

El Eume. 2-1890.

Ecos del Eume. 21-2-1915